

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2
L-97-69

2
L-97

4

ՅԻԿ
38150

Հ Ա Ա Ր Ա Ն

ՀՈԳԵՇԱՀ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՅ

Ք Ա Ր Ո Ձ

ՏՕՆԱԿԱՆ

Ի ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՉԱՏԿԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ.

Տպագրեալ

Հրամանաւ վեհափառ Տեառն

ՏԵԱՌՆ ԳԷՈՐԳՍՅ Դ,

Աստուածընտիր Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց.

Ի ԹԷՂՈՂՈՍԻՍ.,

Ի Տպարանի Խաչիպեան Ուսուցմանրանին.

1869 = ՌՅԺԸ.

5

«Եթէ կրնաս ձայնդ բարձրացնել, խօսէ: Եթէ
 գիրք միայն թողուն քովդ, գրէ: Փողոցին մէջ բա-
 րի մը վրայ կանգնած՝ քարոզէ, եթէ կրնաս. եթէ
 հրապարակական կեանքը փակ է, տանդ մէջ բան
 սովորեցուր: Եթէ ձայն չունիս, օրինակ տալու կա-
 րողութիւն ունիս: Այս ոչ առաքինութիւն է, ոչ
 կարգէ դուրս գործողութիւն. այլ պարտք է՝ պարզ
 ու յստակ: Աշխարհիս մէջ Աստուծոյ կողմանէ ա՛յն
 եղիւր՝ ինչ որ է բժիշկը մարմնոյ հիւանդութեանց
 համար. բժիշկը պարտական է հասնելու ամենայն
 ցաւագարաց, եւ դու պիտի հասնիս ամենայն տգի-
 տաց: Քու Ստեղծողդ կենացդ համարը պիտի պա-
 հանջէ քեզնէ: Յոյսդ մի՛ դներ բացասական առա-
 քինութեան վրայ, որ միայն ուրիշի վնաս չընեն է.
 քեզի օրէնք տրուած է որ հասարակաց գործոյն
 համար աշխատիս, եղբարքդ սիրես, լուսաւորես,
 մխիթարես, ազատես մոլութենէ ու մոլորութենէ,
 եւ առ Աստուած առաջնորդես: Կեանքն ալ այս է,
 մարդն ալ այս»:

ԺԻՒՆ ՍԻՄՈՆ,

(Իմաստասէր եւ Քաղաքագէտ գաղղկացի):

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 30 Октября 1868 г.

108645-42

3030-91

ՔԱՐՈՉ ՏՕՆԱԿԱՆ

Ի ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԶԱՏԿԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՈՒՆ.

Րիստոս յարեալ ի մեռելոց, մա-
 հուամբ զմահ կոխեաց, եւ յարու-
 թեամբ իւրով մեզ կեանս պարգե-
 ւեաց»: Այսպիսի ուրախալի խօսքե-
 րով աւետիս կուտայ այսօր իւր
 սիրելի որդւոց Քրիստոսի սուրբ Եկեղեցին. Քրիստոս
 յարութիւն առաւ կասէ, իւր մահովը մահուն գլու-
 իւր ջախջախեց, եւ յարութիւն առնելովը մեզի
 կեանք պարգեւեց: Այն Փրկիչը, որոյ մասնութեա-
 նը, չարչարանացը, խաչելութեանը, մահուան եւ
 թաղմանը համար տրամեցանք, ցաւեցանք, լացինք
 ողբացինք, ահա այսօր փառաւորապէս յարութիւն
 առաւ՝ կենդանացաւ, այսուհետեւ չմեռնիր. ինքը
 մեռաւ՝ որ մեզի թեթեւցընէ մահուան դառնութիւ-
 նը, եւ փարատէ մեզնէ մահուան երկիւղը. յարու-
 թիւն առնելովը բոլորովին կոտրեց Հոգեւոր եւ մար-
 մնաւոր մահուան զօրութիւնն, եւ մեզի անմահական
 կեանքը պարգեւեց:

Սոյն աւետիսը կուտան այսօր ցնծութեամբ մէկմէկու եւ ամենայն քրիստոնեայք, ասելով առաքելոց պէս. «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց». եւ դիմացինները կպատասխանեն, որը թէ «Օրհնեալ է յարուած թիւնն Քրիստոսի». որը թէ «Չեզ եւ մեզ մեծ աւետիք». որն ալ թէ «Արդարեւ յարեալ», կամ «Ճշմարտապէս յարեալ»:

Ես ալ նոյն մեծ աւետիսը ձեզ տալով այսօր, պատուական ունկնդիրք իմ, կասեմ ուրախութեամբ «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց», եւ առանց ձեր պատասխանին անգամ սպասելու՝ կիւլթամ գոհ անել ձեր գովելի հետաքրքրութիւնը, պատմելով Քրիստոսի Տեառն մերոյ հրաշափառ յարութեան պատմութիւնը, ինչ կերպով որ կաւանգէ մեզի սուրբ աւետարանը, եւ կպարզաբանեն սուրբ հայրապետները:

Մարիամ Մագդաղենացին, Մարիամ՝ Յակոբայ մայրը, Սաղովմէ, Յովհաննա եւ սւրիշ բարեպաշտ կանայք՝ որ արդէն աշակերտեալ էին Յիսուսի, եւ իրենց ձեռքէն եկած ողորմութիւնը՝ ապրուստը կուտային իրեն եւ առաքելոց, մեծ սրտացաւութեամբ ու ջերմեռանդ կարեկցութեամբ եւ կսկծանօք Յիսուսի ետեւէն գնացեր էին Գողգոթա, եւ յետոյ Փրկչին թաղմանն ալ ներկայ գանուեր էին: Սոքա խօսք դրին մէջերնին որ Յիսուսի թաղման երկրորդ օրը նորէն երթան սուրբ գերեզմանն ու անուշահոտ իւղերով եւ ազնիւ խնկեղէններով օծեն ու պատընքեն երկնաւոր վարդապետին աստուածային մարմինը. բայց

որովհետեւ երկրորդ օրը շաբաթ էր, եւ այնպիսի աշխատութիւն անելու հրաման չկար, միւս օրուան թողուցին:

Իսկ կիրակի առաւօտը լուսցած չլուսցած՝ ելան իրենց տներէն, արեւծագին հասան գերեզմանին մօտ, եւ ասին իրարու. Հապա Գերեզմանին դրանը առջեւէն այն մեծ քարը սլ մէկդէլ պիտի առնու մեզի համար: Կերեւի որ այս ալ չէին գիտեր թէ քահանաները կնքած էին գերեզմանը, եւ քովը պահապաններ դրած էին:

Եւ ահա յանկարծ ահագին շարժմամբ հրեշտակ մի իջաւ երկնքէն, մէկդի գլորեց այն քարն ու նըստաւ վրան՝ իւղաբեր կանանց հասնելուն սպասելու կերպով: Հրեշտակին կերպարանքը փայլակի պէս կլաուէր կցոլար, հագուստն ալ ձիւնի պէս ճերմակ էր: Այն որ տեսան պահապանները՝ զարհուրեցան սարսափեցան ու մեռելի պէս ընկան՝ գետինը վըռւեցան:

Իւղաբեր կանայքն առջի բերան չտեսան հրեշտակը. բայց քարը մէկդի գլորած տեսնելով, գեռ ներս չմտած՝ կարծեցին թէ Յիսուսի մարմինը վերցուած է գերեզմանէն: Մագդաղենացին վազեց գնաց Պետրոս առաքելոյն եւ Յովհաննէս աւետարանչին ու ասաց. «Բարձին զՏէրն ի գերեզմանէ անախ, եւ ոչ գիտեմ ո՞ւր եղին զնա». — Մեր Տէրը վերուցեր են գերեզմանէն ու չեմ գիտեր ո՞ւր տարեր դրեր են: Այն միջոցին միւս կանայքը մտան գերեզմանին ներսի կողմը, տեսնեն որ հրեշտակը փառաւոր երիտա-

սարգի կերպարանքով նստեր է գերեզմանին աջ կողմը, սաստիկ վախցան: — Մի վախնաք, ասաց հրեշտակը. գիտեմ որ դուք զՅիսուս նազովրեցին կիւրնուռէք որ խաչուած էր. նա յարութիւն առաւ, այս տեղ չէ. «Յարեաւ, չէ աստ», ահա այս տեղ դրուած էր նորա մարմինը. «Ահա ազգիկ տեղին ուր եղին զնա»: Բայց դուք զնացէք ասէք նորա աշակերտներուն թէ ահա Յիսուս անոնցմէ առաջ Գալիլիա կերթայ, ինչպէս որ արդէն ասած էր, այնտեղ կտեսնէք զինքը ամէնքդ: Երբոր նոքա զարմացած ապշած կեցեր էին, հրեշտակներն երկուք եզան՝ նոյնպէս լուսապայծառ հագուստով երիտասարդներ. իւզաբերներն աւելի զարհուրած՝ երեսի վրայ դէպ ի գետին ծռեցան. իսկ հրեշտակներն ասին. «Զի խնդրէք «զկենդանին ընդ մեռեալս. չէ աստ», այլ յարեաւ: «Յիշեցէք որպէս խօսեցաւ ընդ ձեզ մինչ էրն ի Գալիլիա, եւ ասէր՝ թէ պարտ է Որդւոյ մարդոյ «մատնիլ ի ձեռս մարդոց մեղաւորաց եւ ի խաչ եւ «լանել, եւ յերրորդ աւուր յառնել» . — Նա ողջ է, ինչո՞ւ համար գերեզմանի մէջ կիմտուէք զինքը: Մըտքերնիդ բերէք ինչ որ ասաց նա ձեզի՝ Գալիլիա եղած ժամանակը, թէ պէտք է որ ես մեղաւորաց ձեռքը մատնուիմ ու խաչուիմ, եւ անոր երրորդօրը յարութիւն առնեմ: Այն ատեն մաքերնին եկաւ Յիսուսի ասածը. բայց որովհետեւ սարսափած էին, ձգեցին փախան գերեզմանէն, եւ ոչ մէկուն բան մի ասին առջի բերանը՝ մինչեւ որ ուրիշներն ալ իմացան Մագդաղենացւոյն խօսքերէն:

Պետրոս եւ Յովհաննէս նորա պատմածները լսածներուն պէս ելան՝ դէպ ի գերեզմանը գնացին. երկուքն ալ ի միասին կվաղէին, բայց Յովհաննէս առաջ անցաւ, ու Պետրոսէն առաջ հասաւ գերեզմանը. դէպ ի ներս ծռեցաւ, տեսաւ որ կտաներ կան այն տեղը, բայց ներս չմտաւ, սպասեց որ Պետրոս ալ գայ հասնի: Նա գալուն պէս՝ մտաւ գերեզմանը, տեսաւ որ կտաները այնտեղ են, եւ գլխուն պատանքը, որ էր վարշամակը, միւս կտաններուն

հետ չէր, հապա առանձին ծալլուած ու մէկզի դրուած: Այս ալ յայտնի նշան էր որ Յիսուսի մարմինը գողցուած չէ. ապա թէ ոչ, գողցողները հարկաւ այն կտաններն ու վարշամակն ալ մէկտեղ կվերցրնէին: Այն ատեն Յովհաննէս աւետարանիչն ալ ներս մտաւ, տեսաւ որ Յիսուսի մարմինն այն տեղ չէ. հաւատաց Մագդաղենացւոյն ասածին թէ վերուցեր են

անկից . վասն զի աշակերտները դեռ չէին գիտեր՝ կասէ աւետարանը՝ թէ պէտք է որ Քրիստոս յարու- թիւն առնու . « ետես եւ հաւատաց . զի չեւ եւս գի- տէին զգիրս՝ թէ պարտ է նմա ի մեռելոց յառնել » : Հաստատ եւ որոշ կերպով չէին գիտեր . թէպէտ շատ անգամ ասած էր նոցա Փրկիչն մեր՝ թէ ես յա- րու թիւն պիտի առնեմ՝ բայց նոքա կարծէին որ ա- նով ասել կուզէ թէ ժամանակաւոր թագաւորութիւնս ձեռք պիտի առնում իբրեւ մեսիա :

Աշակերտները զարմացած ու շուարած՝ գարձան իրենց տեղը . իսկ Մարիամ Մագդաղենացին, որ նոցա ետեւէն եկած էր նորէն, գերեզմանէն դուրս կեցած կուլար : Ծռեցաւ լալով գերեզմանէն ներս նայեցաւ, երկու հրեշտակ տեսաւ ճերմակ հագուստներով, որոց մէկը Յիսուսի մարմնոյն կեցած տեղին գլուխը նստած էր, եւ միւսը ոտքը : Նոքա հարցուցին Մագդաղենա- ցւոյն թէ « Կին դու, զի լաս » . — Ինչո՞ւ կուլաս, ո՞վ կին : — Անոր համար որ իմ Տէրս ասկից վերուցե- ր են, ու չեմ գիտեր ո՞ւր գրե- ր են, ասաց Մարիամ ու գէպ ի ետեւը դարձաւ, տեսաւ որ Յիսուս կեցած է, բայց չճանչցաւ . վասն զի Տէրն մեր պարտիզպա- նին կերպարանքովն երեւցաւ : « Կին դու, զի լաս, զո՞ ինդրես » ասաց Յիսուս . ինչո՞ւ կուլաս, ո՞վ կին, զո՞վ կվնտռես : — Տէր, ասաց Մագդաղենացին, թէ որ դուն վերուցեր ես զինքը, ասա ինդրեմ ո՞ւր գրիր, ես պիտի երթամ առնում ու վայելուչ տեղ մի տանիմ դնեմ : Յիսուս գարձաւ « Մարիամ, ասաց՝ քաղցր եւ ծանօթ սրտառուչ ձայնով : — Բարունի »

կանչեց Մագդաղենացին ցնծութեամբ ու հիացմամբ, այսինքն ո՞վ վարդապետ իմ : Յիսուս պատասխանեց . « Մի մերձեւար յիս, զի չեւ եւս ելեալ եմ առ Հայրն իմ » . այսինքն այն մտքով մի մօտենար ինծի որ իբր թէ մէկ մ'ալ զիս տեսնելու չես, վասն զի ես դեռ երկրիս վրայ պիտի ուշանամ, շատ անգամ պիտի ե- րեւնամ ձեզի, ու յետոյ պիտի երկինք ելնեմ նաեւ մարմնով՝ երկնաւոր Հօրս քով բազմելու : « Այլ երթ դու առ եղբարսն իմ, եւ ասա ցնոսա . ելանեմ ես առ Հայրն իմ եւ առ Հայր ձեր, եւ Աստուածն իմ եւ Աստուած ձեր » . — Գնա դուն իմ եղբարցս՝ իմ սի- րելի աշակերտներուս, ասա նոցա որ ես ոչ միայն ողջ եմ, այլ եւ քիչ ժամանակէն պիտի ելնեմ բար- ձրանամ իմ Հօրս քով, որ ձեր ալ Հայրն է, իմ Աս- տուծոյս քով ըստ մարգկութեանս՝ որ ձեր ալ Աս- տուածն ու վերջին վախճանն է : Այս ասաց Յիսուս ու անյայտ եղաւ :

Մագդաղենացին երբոր արտօրնօք եւ ուրախու- թեամբ ետ կգառնար որ տեսածն ու լսածները պատ- մէ աշակերտներուն, միւս կանայքը նորէն հասան գե- րեզմանը, լսեցին նորա պատմածները, եւ հետը մէկ- տեղ մեծ ուրախութեամբ կվազէին աշակերտներուն : Եւ ահա յանկարծ նոցա առջեւն ելաւ Յիսուս, ողջոյն տուաւ եւ ասաց . « Ո՞ղջ էք » . այսինքն բարեւ ձեզ, ողջ կեցիք : Նոքա իսկոյն ոտքն ընկան ու երկրպագու- թիւն արին : — Մի վախնաք, ասաց Յիսուս, դնացէք ասէք իմ եղբարցս որ Գալիլիա երթան, հոն կտեսնեն զիս :

Երբոր նոքա գնացին ուրախութեամբ, գերեզմանին պահպանութիւն անող զինուորներէն ոմանք քաղաք եկան, ու ամէն բան տեղն իտեղը պատմեցին քահանայապետներուն: Նոքա շփոթեցան, իսկոյն ժողովքի նստան, խորհուրդ արին, շատ ստակ հաւաքեցին մէջերնին՝ զինուորներուն տուին ու ասին. Ամէն տեղ այս ձայնը հանեցէք թէ նորա աշակերտներն եկան գիշերով, ու մեր քնացած ժամանակը գողցան մարմինը. իսկ թէ որ այդ բանը, այսինքն ձեր քուն լինելուն պատճառաւ՝ մարմնոյն գողցուիլը, Պիղատոս գատաւորին ականջը հասնի, մեք նորա սիրար կիջեցրնեմք, խաբրը կգանեմք, չեմք թողուր որ ձեզի մէկ վնաս պատահի: Զինուորները ստակն որ առին՝ քահանայապետներուն խրատը պահեցին. եւ ահա այն լուրն է որ տարածուած է Հրէից մէջ մինչեւ այսօրս: Չեն ուզեր մտածել ու հասկընալ որ եթէ զինուորները քուն էին, ինչպէս իմացան թէ ով է գերեզմանը բացողը եւ մարմինը գողցողը. ինչպէս եզեր է որ բոլոր զինուորներուն ալ մէկէն քունը տարեր է. այնքան երկար ժամանակ քնացած մնացեր են, եւ այլն:

Յիսուսի աշակերտներէն երկուքը նոյն օրը երուսաղեմէն եմմաուս գեղը կերթային՝ որ շատ հեռու չէր քաղաքէն, եւ ճամբան իրարու հետ տաք տաք կխօսէին այն օրերը եղած բաներուն վրայ: Յիսուս ճամբորդի կերպարանքով մօտեցաւ նոցա ու հեանքնին կերթար՝ առանց անոնցմէ ճանչցուելու: Հարցուց անոնց Յիսուս թէ « Զինչ են բանքդ վասն որոյ

վիճիքդ ընդ միմեանս մինչգեռ գնայքդ, եւ արբամեալ էք » . — Ի՞նչ բանի համար է այդ ձեր վէճն ու հակաճառութիւնն որ կանէք ճամբու վրայ, եւ ինչո՞ւ արտում էք: Պատասխան տուաւ Յիսուսի անոնցմէ մէկը, որ Կղեովպաս կասուէր, եւ ըստ ոմանց՝ Յովսեփայ Աստուածահօր եղբայրը կամ ազգականն էր. « Դո՞ւ միայն կան յերուսաղէմ՝ որ ոչ գիտացեր զինչ գործ գործեցաւ ի նմա յաւուրսս յայսօսիկ » . — Երուսաղեմի մէջ գո՞ւ միայն մնացեր ես չիմացող՝ թէ այս օրերս այնտեղ ինչ բաներ եղան: — Ի՞նչ, ասաց Յիսուս: — Յիսուսի նազովրեցւոյ համար, ասին նոքա, որ այս Յիսուսը մարգարէ մարդ էր, եւ մեծ զօրութիւն առած էր Աստուծմէ հրաշքներ գործելու բոլոր ժողովրդեան մէջ եւ քարոզութիւններ անելու. չես գիտեր ինչպէս մեր քահանայապետներն ու իշխանները մահապարտ վճռելով զինքը՝ Պիղատոսի՝ ձեռքը մատնեցին ու խաչ հանեցին, մինչգեռ մեք այս յոյսն ու կարծիքը ունէինք թէ նա է մեսիան՝ Իսրայելացւոց ազգիս փրկիչը: Այն թողումք, այսօր երբորդ օրն է որ այդ բանը պատահեցաւ, ու մեք գեռ չտեսանք զինքը յարութիւն առած. միայն թէ մեր մէջէն մէկ քանի կնիկմարդիկ շատ զարմացուցին զմեզ. ասոնք առաւօտը կանուխ գնացին գերեզմանը, մարմինը հոն չգտան. եկան մեզի ասին որ իբր թէ հրեշտակներ ալ տեսեր են՝ որ կասեն եզեր Յիսուսի համար թէ ողջ է: Յիրաւի, մերոնցմէ ոմանք գնացին գերեզմանը, ու ճիշդ այնպէս գտան՝ ինչպէս որ կնիկմարդիկը պատմեր էին, բայց բանը այս է որ զինքը չտեսան:

Յիսուս ասոնք լսելէն ետեւ դարձաւ ասաց նոցա .
« Ո՛վ անմիտք եւ հեղգասիրտք ի հաւատալ ամենայնի
« զոր խօսեցան մարգարէքն . ո՛չ զնոյնս պարտ էր
« չարչարիլ Քրիստոսի եւ մտանել ի փառս իւր » . —
Ո՛վ անմիտներ , ո՛վ անհող մարգիկ , որ չէք ուզեր
հաւատալ մարգարէից ասածներուն . միթէ նոքա
այնքան խօսքերով չեն գուշակած որ Քրիստոսը՝
այսինքն Մեսիան այդ ամէն չարչարանքները պէտք
էր քաջէր , եւ այնպէս մտնէր իւր փառաւորութեա-
նը մէջ , յարութիւն առնելով եւ երկինք համբառ-
նալով : Այս ասաց ու սկսաւ նոցա առջեւը դնել մի
առ մի Մովսէսի խօսքերէն սկսեալ ամենայն մարգա-
րէից իրեն համար գրածները : Երբոր մօտեցան ի-
րենց երթալու գեղը , Յիսուս այնպէս երեւցուց որ
ինքը աւելի հեռու տեղ պիտի երթայ : Նոքա սկսան
աղաչել պաղատիլ որ իրենց տունը իջնայ . արդէն
իրիկուն է , ատենը ուշ է կասէին . Յիսուս ալ հաճե-
ցաւ նոցա ինդիրքը կատարել : Կերակուրի որ նստան ,
Յիսուս հացը առաւ՝ օրհնեց , բրդեց ու տուաւ նո-
ցա , — փոխարկելով զայն ի սուրբ մարմին իւր , ինչ-
պէս որ կասէ սուրբն Յովհան Ոսկեբերան , եւ ուրիշ
շատ հայրապետներ : Այն ատեն յանկարծ բացուեցաւ
երկու աշակերտաց աչքը եւ ճանչցան զՅիսուս , բայց
նա իսկոյն անյայտ եղաւ նոցա առջեւէն : Սկսան
ասել հիացմամբ մէկմէկու թէ « Ո՛չ իսկ եւ սիրտք
մեր ճմլէին ի մեզ՝ մինչ խօսէրն ընդ մեզ զճանա-
պարհայն , եւ սրպէս բանայր մեզ զգիրս » . — Անոր
համար էր ուրեմն որ նորա մեղի հետ ճամբան խօ-

սած ժամանակը սրտերնիս կճըխար ու կըտրորուէր .
հապա այն ինչ կերպով սուրբ գրոց խօսքերը կբանար
ու կմեկնէր մեզի : Ասոնք ասելով՝ իսկոյն ելան գար-
ձան Երուսաղէմ , տեսան որ տասնմէկ առաքեալներն
ու նոցա հետ ուրիշ աշակերտներ մէկտեղ ժողովուած
էին . ամէնքը մէկէն աւետիս տալով ասին սոցա թէ
Յիրաւի Տէրն մեր յարութիւն առեր ու Պետրոսին
ալ երեւցեր է . « Արգարեւ յարեաւ Տէր եւ երեւե-
ցաւ Սիմօնի : » Սոքա ալ պատմեցին ճանապարհին
բանը , եւ թէ ինչպէս ճանչցան զինքը՝ հացը բաժ-
նած վայրկենին :

Նոյն կիրակի իրիկունը աշակերտները մէկտեղ
ժողովուած՝ դռները փակեր էին որ Հրէից աչքին
չերեւան ու նոցա ձեռքը չընկնին : Յիսուս փառա-
ւորեալ ու թափանցող մարմնովը՝ ինչպէս որ կըն-
քուած գերեզմանէն դուրս ելած էր , նոյնպէս ալ
դռներուն փակ մնացած ժամանակը յանկարծ նոցա
մէջ գտնուեցաւ ու ասաց . « Խաղաղութիւն ընդ ձեզ .
ես եմ՝ մի երկնչիք » . — Ողջոյն ձեզի , ես եմ Յիսուս՝
ձեր վարդապետը , մի վախնաք : Նոքա սոսկացին ,
կարծէին թէ հողի կտեսնեն : Յիսուս ասաց նոցա թէ
« Ձի խռովեալ էք , եւ ընդէր խորհուրդք ելանեն ի
« սիրտս ձեր . տեսէք զձեռս իմ , շօշափեցէք զիս եւ
« տեսէք . զի ոգի՝ մարմին եւ ոսկերս ոչ ունի » որ-
« պէս զիսս տեսանէք զի ունիմ » . — Ինչո՞ւ շփոթեր
էք , ինչո՞ւ համար այլ եւ այլ կասկածներու՝ ծուռ
մտքերու կերթաք . նայեցէք ձեռքերս . դպէք իմ
մարմնոյս ու տեսէք . հողին՝ մարմին ու ոսկորներ

չունի, իսկ ես՝ դուք ալ կտեսնէք որ ունիմ: Այս ասաց ու ցուցուց աշակերտաց իւր ձեռքերը, կողն ու ոտքերը: Աշակերտները այնչափ ուրախացեր էին որ դեռ աչքերնուն չէին հաւատար: Յիսուս ասաց անոնց. « Ունիք ինչ կերակուր աստ ». — Ուտելու բան մի ունիք այստեղ: Նոքա տուին իրեն խորված ձկան կտոր մի եւ չքամած մեղր, առաւ՝ կերաւ աչքերնուն առջեւն ու մնացածը նոցա տուաւ: Յետոյ դարձեալ ողջոյն տուաւ նոցա, « Որպէս առաքեաց զիս Հայր իմ՝ ասաց, եւ ես առաքեմ զձեզ ». — Ինչպէս որ Հայրս զիս յուղարկեց որ ճշմարտութիւնը քարոզեմ աշխարհի, ես ալ զձեզ կյուղարկեմ քարոզութեան: Փչեց նոցա երեսին ու ասաց, « Առէք Հոգի սուրբ ». որ նշան էր Հոգւոյն սրբոյ շնորհացը՝ զոր յիսուն օրէն Պենտեկոստէից տօնին օրը պիտի ընդունէին առաքեալք առատապէս: « Եթէ ումեք թողուցուք զմեզս, թողեալ լիցի նոցա, եւ եթէ զուրուք ունիցիք, կալեալ լիցի ». — Թէ որ մէկուն մեղացը թողութիւն տաք, իմ կողմանէս ալ տրուած լինի այն թողութիւնը, եւ թէ որ մէկուն մեղքը թողութեան արժանի չհամարիք, թողութիւն չգանէ այնպիսին:

Յիսուսի երեւցած ժամանակը Թովմաս առաքեալն այն տեղը չէր: Երբոր միւս աշակերտներն ասին իրեն ուրախութեամբ թէ « Տեսաք զՏէր ». — Մեր Տէրը տեսանք, — նա՛ թերեւս ոչ այնչափ թերահաւատութենէն՝ որչափ զՅիսուս տեսնելու բաղձանքէն շարժած՝ պատասխանեց. « Եթէ ոչ տեսից ի ձեռս նորա

զնշան բեւեռացն, եւ արկից զմատունս իմ ի տեղիս բեւեռացն, եւ մխեցից զձեռս իմ ի կողս նորա, ոչ հաւատամ ». — Մինչեւ որ աչքովս չտեսնեմ նորա ձեռքին վրայ գամերուն նշանները, մատերս չխոթեմ գամերուն տեղերը, եւ ձեռքս չխոթեմ նորա բացուած կողը, չեմ հաւատար:

Գուցէ Քրիստոսի չարչարանքն ու մահը տեսնելով՝ ոչ սակաւ տկարացեր էր սուրբ առաքելոյն հաւատքը. ուստի միւս առաքելոց միաբան վկայութեանը ետ չկամեցաւ հաւատալ, եւ կուղէր որ ինքը աչքովը տեսնէ ու ձեռքը շօշափէ զյարուցեալ Փրկիչը, անով հասկընայ թէ միւս առաքելոց պատմածները ստոյգ բաներ են՝ եւ ոչ թէ երազի պէս տեսնուած առ աչօք երեւոյթներ: Եւ որովհետեւ սուրբ առաքելոյն թերահաւատութիւնը միամտութեամբ էր, եւ ոչ թէ Հրէից եւ հեթանոսաց թերահաւատութեան կամ անհաւատութեանը պէս կամաւոր չարութեամբ, անոր համար կամեցաւ քաղցրագուծ Փրկիչն մեր փարատել նորա թերահաւատութիւնը, եւ զայն նոր ապացոյց եւս անել իւր ճշմարիտ յարութեանը:

Ութը օր յետոյ, — որ այժմ՝ Նոր կիրակի կատուի, — կատարեց Յիսուս Թովմայի բաղձանքը: Երբոր առաքեալք ժողովուած կեցած էին նոյն տեղը, եւ գրուները փակ էին, Յիսուս երեւցաւ յանկարծ նոցա մէջն ու ասաց, « Ողջոյն ընդ ձեզ. » — բարեւ ձեզի: Յետոյ մօտեցաւ իւր թերահաւատ աշակերտին ու ասաց. մատդ բեր ու ձեռքերուս վէրքերը նայէ, ձեռքըդ բեր ու կողիս բացուածքը նայէ տես, « եւ մի

լինիր անհաւատ, այլ հաւատացեալ» : Թովմաս անպատմելի ուրախութեամբ լցուած, ու մարդասէր Փրկչին գթութիւնը տեսնելով՝ իւր թերահաւատութեանը վրայ զըջացած, աղաղակեց, «Տէր իմ եւ Աստուած իմ».—կհաւատամ բոլոր սրտով որ դու ես այն իմ տէրս ու սիրելի վարդապետս, որ չարչարուեցար ու մեռար, բայց եւ քու աստուածային զօրութեամբդ յարուցիւն առ իր՝ կենդանացար : Յիսուս վրայ բերաւ այս սքանչելի խօսքը՝ որ անմոռանալի խրատ է ամենայն քրիստոնէից . «Այդ զի տեսերդ զիս եւ հաւատացեր . երանի որոց չիցէ տեսեալ եւ հաւատացեն» . — Դուն առաջ տեսար զիս ու յետոյ հաւատացիր յարուցիւն առաձիս . երանի անոնց որ աչքով չեն տեսած ու կհաւատան . վասն զի անով յայտնի կանեն թէ իրենց համար բաւական կհամարին օտոյդ գիտնալը որ Աստուած է այս կամ այն բանը յայտնած, իսկոյն կհաւատան՝ առանց աշխատելու որ իրենց տկար խելքովը Աստուծոյ խորին խորհուրդները հետազօտեն, հասկընան ու թափանցեն : Ուստի գեղեցիկ ըզձիւք կասէ Շնորհալին՝ նաեւ ի գիմաց մեր իւրաքանչիւրոցս .

», որ ի յառօր ուրերորդին
Մբտեր դարձեալ, Տէր, առ նոսին,
Լըցեր զըդձումն աշակերտին
Թերանաւարն թովմային,
Շօշափելով գխոցուած կողին
Եւ գրեւեռացըն սուրբ տեղին .
Որով առաք մեք գերանին
Որք ոչ տեսաք որպէս նոքին .

Զիս որ նոզով նաւատացեալ
Տէր եւ Աստուած խոստովանիմ,
Զայնիս գոցեմ զայս ընդ նրմին
Որպէս ուսայ բանիս նորին,
Արժանացո յօրն վերջին
Յորժամ զայցես փառօք բոյին,
Զքեզ տեսանել մարմնով նովին
Ողջագորել սիրով սրբոյն « :

Այս է ահա, Քրիստոսասէր ունկնդիրք, այսօրուան մեծահաճողէս տօնին, մանաւանդ թէ քրիստոնէական տօներուն ամենէն մեծին՝ խորհուրդն ու պատմութիւնը՝ որ բարեպաշտ հաւատացելոց անպատմելի ցնծութեան պատճառ է՝ ամենայն իրաւամբ՝ իբրեւ մեծ ապացոյց ճշմարտութեան քրիստոնէական սուրբ հաւատոյս մերոյ, եւ միանգամայն յոյս յարուցեան ի հանդերձեալ կեանս՝ օրինակաւ յարուցեալ Փրկչին : Վասն զի ինչպէս որ կասէ Պօղոս առաքեալը, «Եթէ Քրիստոս չիցէ յարուցեալ, ընդունայն են հաւատքն մեր» . — Թէ որ Քրիստոս յարուցիւն չէ առած, մեր հաւատքը սուտ է եւ սնտի . որովհետեւ մեր փրկագործութեան խորհուրդը Քրիստոսի մահուամբն ու յարուցեամբը կատարուեցաւ, եւ յայանապէս իմացուեցաւ որ մեր պաշտածը ոչ թէ սոսկ մարդ է մահկանացու, այլ Աստուած եւ մարդ միանգամայն, որ իւր մեռնելովը յաղթեց մարմնաւոր եւ հոգեւոր մահուան, եւ պատրաստեց մեզի իրենին նման փառաւոր յարուցիւն ի կեանս յաւիտենից . «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց, մահուամբ զմահ կոխեաց, եւ յարուցեամբ իւրով մեզ կեանս պարգեւեաց . նմա փառք յաւիտեանս . ամէն» .

Այժմ տեսնեմք թէ ինչ հարկաւոր գիտելիքներ կան այս հրաշափառ տօնախմբութեան վերայ :

Քրիստոսի սուրբ Յարութեան տօնը մեր մէջ հասարակօրէն գահիկ կատուի, իբր թէ ագահիկ կամ ագաստրեան օր, եւ թարգմանութիւն է երբայական բառիս փասեխ կամ փեսախ, որ կնշանակէ անցք, եւք, ազատութիւն, եւ Հրէից մէջ՝ Իսրայէլացւոց եղիպտոսէն ելնելուն եւ կարմիր ծովէն անցնելով ազատելուն համար գրուած տօնին անունն է : Մեր նախնիք ալ շատ տեղ երբայականին ճիշդ հնչումը պահելով՝ թարգմաներ են պատեք, եւ երբեմն պատիս՝ յունարենին նման . բայց այս անունը պահած են միայն Հրէից զատիկն, որոյ անունը կատուի նաեւ solis բաղարջակերաց (աճ. խամուրսուզ պայրամը), որովհետեւ այն օրերը (ուժը օր) բազարջ միայն պիտի գտնուի Հրէից աները, եւ ոչ բնաւ խմորուն հաց :

Սուրբն Գրիգոր Աստուածաբան իրաւամբ solisց solis, այսինքն տօներուն տօնը կանուանէ այս տօնախմբութիւնը, որ անտարակոյս յառաքելոց սահմանուած է : Միայն թէ մինչեւ մեր սուրբ Լուսաւորչին օրերը ամենայն քրիստոնեայք եւս տարւոյն նոյն օրը չէին տօներ զատիկը, այլ արեւելեան եկեղեցիք Հրէից նիսան ամսոյն (որ է Մարտ ամիսը) լուսնին տասնըչորսին կկատարէին այս տօնը, իսկ արեւմտեան եկեղեցիք նոյն ամսոյն լուսնին տասնըչորսէն ետքը եկող կիրակին . բայց նիկիոյ սուրբ Ժողովոյն հայրապետները Քրիստոսի 325 թուականին՝ սահմանեցին որ

ամենայն քրիստոնեայք ի միասին տօնեն զատիկը ամէն տարի Մարտ ամսոյն լուսնին 14-էն ետքը եկող կիրակին :

Մեր եկեղեցին ալ այժմ այդ կանոնը զգուշութեամբ կպահէ . ուստի բոլորովին անհիմն է այն բանն որ կգրէ Պէռօթիէ գաղղիացի աստուածաբանն որ իբր թէ Հայերը մինչեւ ցայժմ Մարտի լուսնին չորեքտասաներորդ օրը զատկական գառը կուտեն :

Ճշմարիտ է թէ 332 տարուան միջոցին՝ չորս անգամ կպատահի որ մեր զատիկը Յունաց զատիկէն մէկ շաբաթ յետոյ կուգայ տոմարական հաշուով, եւ այն կատուի Ծուագահիկ . ինչպէս որ պատահած է քանի անգամ, եւ ոչ սակաւ վնասակար խռովութեանց պատճառ եղած է քրիստոնէից մէջ . բայց դարձեալ կիրակի օր արած են մերոնք զատիկը եւ ոչ ուրիշ օր : Ուրախալի է որ այժմ մեր տոմարագէտները անզգալի կերպով այդ ճառութիւնը կուզեն ի սէր քրիստոնէական խաղաղութեան, եւ ծաղաղակ պատահելու տարին ալ Յունաց հաշիւներուն կյարմարցնեն մեր զատիկ տօնը : — Իսկ Լատինացւոց, կամ նոր տոմարին հետեւող ազգաց մեզնէ մէկ շաբաթ առաջ, եւ երբեմն մինչեւ հինգ շաբաթ առաջ զատիկ անելուն պատճառը՝ հին եւ նոր տոմարաց տարբերութիւնն է միայն, որոյ վրայ երկար կլինէր այս տեղ խօսիլը :

Մեր եկեղեցւոյն սովորութիւնն է՝ աւագ շաբաթ օրը երեկոյին համառօտ ժամերգութեամբ ճաշութեամբ միայն ասել, եւ յետոյ կարգաւ այն ընթեր-

405 303-9

ցուածներն ու մարգարէական գրքերը որ Քրիստոսի սուրբ յարութեան գուշակութիւն կամ յիշատակութիւն են, ինչպէս Ծննդոց գրքէն՝ աշխարհիս ստեղծումը, եւ Ադամայ խոստացուած փրկութիւնը ի ձեռն Քրիստոսի, եւս եւ Աբրահամ նահապետին իւր Իսահակ որդին զոհելու պատրաստութիւնը. յետոյ Իսրայէլացւոց պատերին օրէնագրութեան պատմութիւնը. այնուհետեւ Յովնան մարգարէին ամբողջ պատմութիւնը, ինչպէս Տէրն մեր ինքը ասած էր. «Որպէս էր Յովնան ի փոր կիտին զերիս աիւս եւ զերիս գիշերս, նոյնպէս եղիցի եւ Որդի մարգոյ ի սիրա երկրի զերիս աիւս եւ զերիս գիշերս». — Ինչպէս որ Յովնան վիշապ ձկան փորուն մէջ կեցաւ երեք օր՝ երեք գիշեր, պէտք է որ ես ալ նոյնպէս կենամ՝ երկրի սիրաը (գերեզմանի մէջ) երեք օր եւ երեք գիշեր: Անկից ետքը կկարգացուի Իսրայէլացւոց Կարմիր ծովէն անցնելուն պատմութիւնը:

Մինչեւ այն ատեն եկեղեցւոյ մէջ երեք կանթեղ միայն կվառի՝ յօրինակ երից անձանց ամենասուրբ Երրորդութեան. բայց այն ընթերցուածէն ետքը բոլոր կանթեղներն ու ջահերը կվառեն, ամենուն ձեռքըն ալ մոմեղէն կուտան, ատեան կեղնեն երգելով «Լուսաւորեա Երուսաղէմ» շարականը, եւ յետոյ կըկարգացուի Եսայեայ մարգարէութենէն այն գեղեցիկ ընթերցուածը՝ որոյ սկիզբն է, «Լուսաւորեա, լուսաւորեա Երուսաղէմ, զի հասեալ է լոյս քո, եւ փառք Տեառն ի վերայ քո ծագեցցի»: Այս ընթերցուածին խօսքերը յայտնապէս ասուած են առ նորս Երուսա-

ղէմ, այսինքն առ եկեղեցիս Քրիստոսի, որ Փրկչին մերոյ լուսապայծառ յարութեամբը հաստատուեցաւ ու փառաւորուեցաւ: Եւ այս ճրագավառութեան հանգիսին պատճառաւն է անշուշտ որ ճրագալոյց արքոյ Ջասկիւն կասուի շաբաթ իրիկուան ժամերգութիւնը:

Նոյն ճրագալուցի հանգէսը աւելի փառաւոր կերպով կկատարուի ի սուրբ Երուսաղէմ՝ երբ առաջին լոյսը Քրիստոսի սուրբ գերեզմանէն գուրս կհանեն, եւ անկից կվառեն տաճարին բոլոր ջահերն ու կանթեղները, եւ բիւրաւոր հաւատացելոց ձեռքն եղած կերօններն ու մոմեղէնները: Այս հանգէսը Խաչակիր զօրաց Երուսաղէմն առնելէն ետքը Լատինացիք աւելի պայծառացուցին մեծ ճարտարութեամբ՝ ի պայծառութիւն եւ ի փառս լուսաւոր հաւատոյ քրիստոնէութեան եւ յարութեան Քրիստոսի՝ որ փայլակի պէս գուրս ցատքեց սուրբ գերեզմանէն. եւ այնուհետեւ կշարունակուի մինչեւ ցայժմ. բայց երանի թէ միշտ քրիստոնէալայել ծանրութեամբ, պարկեշտութեամբ եւ բարեկարգութեամբ կատարուի, որպէս զի գեղեցիկ արարողութիւնը իւր բարի նպատակին հասնի:

Լուսաւորեալէն ետեւ կկարգացուի Յօբայ գրքին խորհրդաւոր մէկ կտորը. յետոյ Յեզուայ՝ անուանակցին Յիսուսի՝ Իսրայէլացւոց դատաւոր գրուելը, որ Աւետեաց երկիրը տանի ընակեցընէ Աստուծոյ ժողովուրդը. Եղիա մարգարէին երկինք վերանալը. երե-

միա մարգարէին գրքէն մէկ ընթերցուած մը, եւ եղեկիկելի մարգարէութենէն՝ մեռելներու ոսկերաց յարութիւն առնելուն տեսիլքը:

Այս ընթերցուածներուն ամէն մէկէն վերջը կասուի երէք անգամ, «Ազօթք հանդերձ ծունր դնելով (կամ ծնրագրութեամբ) զՏէր աղաչեսցուք. — Տէր ողորմեա». որ շատ հին արարողութիւն է, եւ կերելի որ ատենով ծնրագրութեամբ երկրպագութիւն կանէր ասողը, եւ նորա հետ բոլոր ժողովուրդը. բայց այժմ շատ տեղ բաւական կհամարին միայն կէս մէջքով խոնարհիլը:

Դանիէլի մարգարէութիւնը՝ յորում կպատմուի երկոց մանկանց անարատ մնալը Բաբելոնի հնոցին մէջ՝ յօրինակ Քրիստոսի մարմնոյն անապական մնալուն ի գերեզմանի եւ յարութիւն առնելուն, բեմին վերայ կկարգացուի: Երբոր կարգացողը կհասնի ընթերցուածին այն մասին որ կսկսի, «Օրհնեցէք ամենայն դորձք Տեառն զՏէր», գպիւրները քաղցր ձայնով կերգեն դասադաս վեց անգամ, «Օրհնեցէք դուք եւ բարձր արարէք զնա յաւիտեան»: Այնուհետեւ կսկսի սուրբ պատարագը Օրհնեալ թագաւորութենէն, եւ կասուի առաջին անգամ՝ «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց» ժամամուտը. եւ ուրիշ ամենայն բան յարութեան է, վասն զի նախատօնակ է սրբոյ Զատիկին:

Մեր ազգին վաղեմի եւ հաստատուն եւ ըստ ինքեան գովելի սովորութիւններէն մէկն է՝ այս երեկոյին պատարագէն ետքը լուծել քառասնորդական պահքը՝ նաւակատեաց կերակուրներ ճաշակելով, այսին-

քըն ձկնեղէն, կաթեղէն ու հաւկթեղէն ուտելով, որ ուամիօրէն կասուի Խրումն, կամ խրում անել. բայց ոչ թէ Հրէից պէս զատկական դառն ալ կուտեն՝ ինչպէս որ կասեն ոմանք: Յայանի բան է որ այս խթումը արտաքին անմեղ նշան մի է ցնծութեան հաւատացելոց՝ յետ լսելոյ եկեղեցւոյ մէջ Քրիստոսի Տեառն մերոյ սուրբ յարութեան աւետիսը. ապա թէ ոչ, քառասուն եօթը որ չոր ու սաստիկ պահեցողութիւն արած ժողովրդի համար ամենեւին դժուար բան չէր համբերել նաեւ մինչեւ երկրորդ օրը եւ այնպէս լուծել: Ուստի շատ կսխալին օտար ազգերը (որոց պահեցողութիւնը մերինէն թոյլ է միշտ) երբոր կը պախարակեն այս մեր ազգային սովորութիւնը, եւ կմեղադրեն որ իբր թէ անհամբերութիւն կամ անժուժկալութիւն է մեր արածը: Եթէ մարմնաւոր պարկեշտ ուրախութիւնը կրնայ շատ անգամ նշան լինել հոգեւորին, եւ եթէ Յոյնք այս մտքով հրաման ունին մեծ պահոց մէջ Աւետման տօնին օրը ձկնեղէն ուտելու, զմեղ ինչ իրաւամբ կրնան մեղադրել որ միայն ճրագալուցին իրիկունը կլուծեմք պահքը թեթեւ ու համեստ կերակրով՝ ի նշան հոգեւոր ուրախութեան: Թող որ ամենեւին տարակոյս չկայ թէ այս սովորութիւնը մեր ազգին մէջ կնմ առաքելական աւանգութեամբ մտած է, եւ կամ երուսազեմայ եկեղեցիէն առնուած է՝ ուրիշ շատ արարողութեանց պէս: — Այս տեղ հարեւանցի կերպով այն ալ յիշատակեմք որ նոյնպէս հին սովորութիւն է ամենայն քրիստոնէից, զատկական ձու՝ այսինքն հաւկիթ ըն-

ծայ անել մէկմէկու՝ իբրեւ յարութեան նշան, որովհետեւ անկենդան հաւկըթէն նորափետուր ձագ կեւնէ՝ գերեզմանէն կենդանացած մարմնոց պէս. եւ հաւկըթին սովորաբար կարմիր ներկուելը կերեւի թէ ոչ միայն տեսքի համար է, այլ եւ Քրիստոսի սուրբ արեանը թափուելուն նշան: Յայսնի է եւ այս՝ որ մեր ազգին մէջ դեռ շատ բարեպաշտ անձինք հաւկըթով կփակեն բերաննին (ինչպէս որ կասուի) բուն բարեկենդանին իրիկունը, եւ հաւկըթով կբանան՝ զատկի ճրագալուցին՝ յետ ծով կենալու բոլոր օրը, եւ սուրբ պատարագին ժամանակը ճաշակելու: Ո՛րքան գեղեցիկ եւ պատուական սովորութիւններ են ասոնք՝ եթէ գիտութեամբ եւ ուղիղ սրտով պահուին ու վայելչապէս կատարուին. եւ սրչափ քաղցր յիշատակներ կզարթեցնեն բարեկիրթ մարդուն մտքին մէջ՝ երբ այս սովորութիւնները կատարելու ատեն կյիշէ իւր անմեղ մանկութեան ուրախ եւ անհոգ ժամանակները, եւ իւր հօրն ու ազգականաց այն սովորութիւնները երկիւղածութեամբ պահպանելն ու կատարելը: Հեռն մեզնէ այն թեթեւամիտ պաղ նորասէրներն որ կարհամարհեն ուրիշ բաներու հետ նաեւ այսպիսի պատկառելի ու սիրուն բարեպաշտական արարողութիւնները, եւ կարծեն թէ անով աւելի իմաստուն կլինին քան զիրենց մեծահաւատ նախնիքը. չեն մտածեր որ ճշմարիտ իմաստութիւնն այն է այսպիսի բաներու մէջ՝ որ անմեղ եւ նահապետական ազգային սովորութիւնները որչափ որ կարելի է պահուին անկորուստ:

Ջատկի օրէն կսկսի եկեղեցւոյ մէջ Իւզաբերից աւետարան կարդացուելու փառաւոր հանդէսը, որ յայսնի է ամենայն բարեպաշտից: Այն սրտաշարժ «Արի Տէր օգնեա մեզ». «Արի եւ մի մերժեր զմեզ» երգէն ետեւ՝ երբոր կասուի չափաւորապէս բարձր եւ ուրախական եղանակով «Թագաւորեսցէ Տէր յաւիտեան» երգը, քահանան զգեստաւորեալ՝ սուրբ աւետարանը բարձր բռնած կեննէ մատուռէն, սարկաւազով ու ջահնկաներով, եւ բեմին վրայ կկարդայ յարութեան աւետարանը, — կարծես թէ յիրաւի նոյն միջոցին կպատահի Քրիստոսի Տեառն մերոյ յարութիւն առնելը: Ուստի եւ զպիրները կերգեն ի դիմաց ժողովրդեան. «Փնռք յարութեան քո Տէր. ոչ դադարեցայց Քրիստոս օրհնել զքեզ զամենայն աւուրս կենդանութեան իմոյ»: Երեք անգամ կերգեն այս երգը փոքր ինչ փոփոխութեամբ, եւ յետոյ սարկաւազը կբարոզէ «Ձուարճացեալքս» խրատական ու գեղեցիկ քարոզը, որոյ իմաստն այս է. Մեք որ մեծ ուրախութեամբ ու զուարճութեամբ լտեցինք Տեառն մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի յարութեան աւետիսը, որովհետեւ նա եղաւ ամենայն նընջեցելոց առաջին պտուղն ու անդրանիկ ծնունդը. դժոխքի դռները կօտրտեց, մահուան բռնութիւնը քակեց, եւ հաստատ յոյս տուաւ մեզի որ ամենայն մարդիկ յարութիւն առնելով պիտի նորոգուին, — ինդրեմք ուղիղ հաւատով ի Փրկչէն մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ՝ որ զմեզ ալ արժանի անէ իրեն պէս յարութիւն առնելու, մեր խոնարհ ու խեղճ մարմինը

նմանեցընելով իւր փառաւորեալ մարմնոյն : վասն զի ինքը ճշմարիտն Աստուած Յիսուս Քրիստոս խոստացաւ պարգեւել այս շնորհքը իրեն սիրելեացը : Տէր մեր , դուն ողորմէ մեզի ու փրկէ զմեզ :

Այսօրուան շարականները , որ սրբոյն ներօխի Լամբրոնացոյ վառվըռուն ու հոգեսէր սրտին բըխմունքն է , տօնին խորհրդոյն ամենայարմար զըլարթ եւ ուրախական սճով գրուած են , թէ եւ պարզ շարագրութեամբ : Օրինակի համար յիշեմք այստեղ մէկ քանի տուները :

„ Այսօր յարեալի մեռելոց փեսայն անմահ եւ երկնաւոր .
Քեզ աւետիք խնդուեան , հարսն ի լերկէ եկեղեցի .
Օրհնեալ ի ձայն ցնծութեան գԱստուած քո Սիրն “ :

— Այսօր ի մեռելոց յարութիւն առաւ անմահ փեսայն երկնաւոր . աւետիս քեզի նվ եկեղեցի՝ Քրիստոսի հարսն երկնաւոր . նվ սուրբ Սիրն , ցնծալից ձայնով օրհնէ փառաւորէ քու Տէր Աստուածդ :

„ Այսօր անձառ լոյսն ի լուսոյ լուսաւորեաց գմանկունս քո .
Լուսաւորեալ երուսաղէմ , քանզի յարեալ լոյս քո Քրիստոս .
Օրհնեալ ի ձայն ցնծութեան գԱստուած քո Սիրն “ :

— Այսօր անպատմելի լոյսն Քրիստոս՝ որ է ի Հօրէն լուսոյ՝ լուսաւորեց քո զաւակներդ , նվ երուսաղէմ . լուսաւորուէ պայծառացիր , վասն զի յարութիւն առաւ քու լոյսդ Քրիստոս . նվ սուրբ Սիրն , եւ այլն :

„ Այսօր խաւարն անգիտութեան հալածեցաւ երբեակ լուսովն ,
եւ քեզ ծագեաց լոյս գիտութեան յարուցեալն ի մեռելոց Քրիստոս “ :

— Այսօր տգիտութեան խաւարը փարատեցաւ երբեակ լուսով ամենասուրբ երրորդութեան , եւ Քրիս-

տոս յարութիւն առնելով՝ լոյս գիտութեան ծագեց քեզի . նվ սուրբ Սիրն , եւ այլն :

„ Այսօր զատիկ մեր գննամբ Քրիստոսի . արացուք տօն ցնծութեամբ նորոգեալքս ի հնութենէ մեզաց՝ ասելով , Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց “ :

— Այսօր զատիկ (պատեք) է մեզի , Քրիստոսի՝ ճշմարիտ գառնին Աստուծոյ մորթուելովը . ուրեմն ուրախութեան եւ ցնծութեան տօն կատարեմք մեք որ հին մեղքերէ նորոգուեցանք , ասելով , Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց :

Հարցին առաջին տունն այս է .

„ Այսօր մեծ աւետիք Ազամայ նախաստեղծին տուաւ . արի որ ննջես , լուսատու եղես քեզ յարուցեալն Քրիստոս Աստուած հարցն մերոց “ :

— Այսօր նախաստեղծին Ազամայ այս մեծ աւետիսը տրուեցաւ թէ զարթիր եւ քնէդ , վասն զի լոյս տրուաւ քեզի յարուցեալն Քրիստոս՝ մեր հարց ու նախահարց Աստուածը :

Իսկ Տէր յերկնիցի շարականն այս է .

„ Այսօր հրեշտակք ի լերկինս ուրախանան ընդ մարդկան ,
Որք իջեալ ի լերկնից՝ տան աւետիս աշխարհի .
Յնծացէք , այսօր Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց “ :

— Այսօր մարդկանց հետ կուրախանան յերկինս հրեշտակները , որ երկնքէն իջնելով աւետիս կուտան աշխարհիս ու կատեն . ցնծացէք ուրախացէք , այսօր Քրիստոս յարութիւն առաւ :

„ Այսօր զուարբունն ի վիմին խնկարբից սուրբ կանանց
Փողէր ձայնիս ցնծութեամբ պատմել աշակերտացն ասելով ,
Յնծացէք , այսօր Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց “ :

— Այսօր հրեշտակը գերեզմանին քարին վրայ կեցած՝ աւետիս կուտար ուրախական ձայնով խունկեր բերող սուրբ կանանցն ու կպատուիրէր որ երթան պատմեն աշակերտացն ու ասեն. ցնծացէք, այսօր Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց:

„Այսօր եւ մեր գուարճացեալք պայծառացուք տօնիս.
Ընդ հաշտութեան Աստուծոյ միմեանց արկցուք զիրկս սիրով,
եւ միարան զոչեսցուք, Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց“:

— Այսօր մեք եւս այս տօնախմբութեամբ զուարճանալով զարդարուիմք պայծառանամք. աննելով Աստուծոյ մեզի հետ հաշտուիլը՝ մէկմէկու հետ դըրկախառն սիրով համբուրուիմք, եւ ամէնքս միաբան ասեմք բարձր ձայնով, Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց:

Այս վերջին խօսքերը երգելու ատեն կհամբուրեն մէկզմէկ, այսինքն օղջոյն սրբութեան կուտան իրարու, նախ զասին մէջի եկեղեցականները, եւ ապա բոլոր ժողովրդականք, մէկը ասելով, «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց», եւ միւսը, «Ձեզ եւ մեզ մեծ աւետիք». կամ թէ այդ երկու խօսքը մէկտեղ որ ասէ առաջինը, երկրորդը կպատասխանէ, «Օրհնեալ է յարութիւնն Քրիստոսի»: Յետոյ անգաստան կլինի, որով հինգ գլուխ աւետարան կարգալէն ետքը՝ հանգերձ շարականներով, աշխարհիս չորս կողմը կօրհնեն. նոյն հանգէսը կկատարուի նաեւ երեկոյեան ժամերգութեան սկիզբը: Եւ այնպէս կվերջանայ այս հրաշափառ տօնին տօնախմբութիւնը, որոյ յիշատակը կնորոգուի նաեւ բոլոր տարւոյն կիրակիները:

Վերջացրենմք մեր այսօրուան խօսակցութիւնը մէկ ամենահարկաւոր խորհրդածութեամբ մը զոր կձգէ մեր միտքը սուրբն Պօղոս: Ճշմարիտ քրիստոնէան Քրիստոսի հետ չարչարուելէն ետքը, Քրիստոսի հետ մեռնելէն ու թաղուելէն ետքը, պէտք է անպատճառ Քրիստոսի հետ ալ յարութիւն առնու. այսինքն բոլոր մեծ պահքին ու աւագ շաբթուն մէջ իւր մեղքերուն վրայ զըջալով խոստովանելով ու ապաշխարելով՝ պէտք է արգարանայ Աստուծոյ առջեւը. հոգեւոր մահունէն ազատելով՝ հոգեւոր յարութիւն առնու, եւ անմահական կեանք մի սկսի անցընել ըստ հոգւոյ. «Եթէ յարեայք ընդ Քրիստոսի, կասէ առաքեալը, զվերինն խորհեցարուք, մի զայս որ յերկրի աստ է». — Թէ որ դուք ալ Քրիստոսի հետ յարութիւն առիք, նայեցէք որ ձեր խելքը միտքը լինի յաւիտենական կենաց ժառանգութիւնը հիմակուրէն ձեզի համար ապահովել: Եւ յիրաւի. ինչ շահ այն ուրախութիւններէն ցնծութիւններէն որ այսօրուան օրս կցուցընէ եկեղեցին եւ ամենայն քրիստոնէայ՝ եթէ Քրիստոսի հետ ճշմարտապէս յարութիւն առնող ի մեռելութենէ մեղաց կամ չկայ, կամ խիտ քիչ կայ: Այս մտածելով սուրբ վարդապետաց մէկը՝ վնայ կուտայ եղեր իւր ժամանակին ասելով. «Ափսոս մեզի որ այս ուրախութեան օրերը կգարձընեմք մեզի հոգեւոր տրամութեան եւ մեղանջելու՝ հոգւով մեռնելու օրեր»:

Հաւատամք ուրեմն Քրիստոսի յարութեանը՝ ինչպէս որ առաքեալները հաւատացին, բայց եւ նայիմք որ գոնէ այսուհետեւ չմեռնիմք ըստ հոգւոյ, այլ

Քրիստոսի սուրբ Յարութեան շնորհիւր պատրաստուիմք առաքելոց հետ ընդունելու զՀոգին սուրբ եւ զօրանալու, որպէս զի այս անցաւոր աշխարհիս մէջ մեր քրիստոնէական պարտքերը կատարելով՝ արժանանամք յաւիտենական կենաց արքայութեանն երնից, ուր պիտի երգեմք հրեշտակաց եւ ամենայն սրբոց հետ ի միասին յաւիտեան, «Փնօք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան»:

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆ.

Որովհետեւ այս հրատարակութեանս նիւթերը երկու գլխաւոր խումբ կբաժնուին, մէկը կրօնական եւ միւսը *arsuffile*, արժան դատեցինք՝ անուններով եւս զանազանել ասոնք իրարմէ, եւ կրօնականներուն վրայ աւելցընել ՔԱՐՈՁ անունը: — Յայտնի բան է որ այս զանազանութեամբ մեր աշխատարուութեան ոչ նպատակը կփոխուի, ոչ լեզուն եւ ոչ ոճը. վասն զի *furnq* անուանածներս ալ՝ գէթ ըստ մեծի մասին՝ պիտի լինին դարձեալ ընտանեկան ոճով պատմուած հոգեշախ պատմութիւններ, եւ առանց ճարտասանական զարդարանքներու տրուած խրատներ ըստ աւուրց պտտշածի. իսկ շարունները կմնան նոյնպէս պարզ եւ դիւրիմաց ոճով եղած բացատրութիւններ առ հասարակ ուսումնական, պատմական, աշխարհագրական, եւ ուրիշ արտաքին օգտակար տեղեկութեանց:

ԳԱՐԸ. ԵՊ. ԱՅՎԱՆԵԱՆ.

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՍԼ.

Աւագ երկուշաբթի.
 Աւագ երեքշաբթի.
 Աւագ Չորեքշաբթի.
 Երուսաղեմի առումն ու տաճարին կործանումը.
 Կոստանդնուպոլսոյ առումն յՕսմանեանց.
 Աւագ Հինգշաբթի.
 Աւագ Ուրբաթ.
 Զատիկ սուրբ Յարութեան Տեառն.

ՊԱՏՐԱՍՏԻ Ի ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Համբարձումն.
 Հոգեգալուստ.
 Վարդավառ.
 Վերափոխումն.
 Սուրբ Խաչ.
 Ծնունդ եւ Յայտնութիւն Տեառն.
 Տեառնընդառաջ.
 Բռն Բարեկենդան.
 Սուրբ Հովիտիմեանք.
 Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ.
 Որդիք եւ բոռունք սրբոյ Լուսաւորչին.
 Մեծն Ներսէս Պարբե.
 Սուրբ Սարգիս Զօրավար.
 Սուրբ Մինաս.
 Սուրբ Անտոն ճգնաւոր.
 Յոբ երանելի.
 Սուրբ Կոստանուքեայ, Ս. Սանդուխտ կոյս, եւ Ս. Շուշանիկ.
 Ժամ եւ Ժամերգութիւն.
 Երկինք.
 Արեւն ու Մոլորակները.
 Ջերմութիւն եւ Ջերմաչափ.
 Մետեորագիտութիւն, կամ Գուշակութիւնք օդոց.
 Մրջինք եւ Մեղուք.
 Տնտեսութիւն.
 Եգիպտոսի հնութիւնները, եւ այլն :

Գին իւրաքանչիւր տեսակի 20 ֆոխ.

<< Ազգային գրադարան

NL0152344

2013